

11. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга. Москва, 1999. 176 с.
12. Краснорядцева О.М., Кабрин В.И., Муравьева О.И., Подойнищина М.А., Чучалова О.Н. Психологические практики диагностики и развития самооэффективности студенческой молодежи: учеб. пособ. Томск, 2014. 274 с.
13. Кирейчева Е.В., Кирейчев А.В. Психологический тренинг развития Я-концепции. Ялта, 2006. 80 с.
14. Тренинг «Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение» (информационный материал для кураторов студенческих учебных групп, преподавателей, педагогов-психологов, воспитателей общежитий) / сост. Н.Л. Кучинская. Минск, 2014. 30 с.
15. Лукашенко М. Тренинг розвитку емоційної сфери «Лінія серця» (робочий зошит). URL: <https://www.academia.edu/30152039>.
16. Малкина-Пых И.Г. Экстремальные ситуации. Москва, 2005. 960 с.
17. Рамендик Д.М. Тренинг личностного роста: учеб. пособ. Москва, 2007. 176 с.
18. Селигман М. Как научиться оптимизму. Измените взгляд на мир и свою жизнь. Москва, 2017. 388 с.
19. Ткаченко А.О. Програма соціально-психологічного тренінгу «Профілактика професійного вигорання педагога шляхом формування позитивного мислення». URL: https://ukrom.in.ua/vihovni_zahodi/4-tren-ng-prof-laktika-profes-inogo-vigorannja-pedagoga-shljahom-formuvannja-pozitivnogo-mislennja.html.
20. Таблиці функцій та критичних точок розподілів. Розділи: Теорія ймовірностей. Математична статистика. Математичні методи в психології / уклад. М.М. Горонескуль. Харків, 2009. 90 с.

УДК 101.1; 371.13

САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ У ПРАКТИКАХ ДІАЛОГУ

Ганаба С.О., д. філос. н.,
професор кафедри педагогіки та соціально-економічних дисциплін
Національна академія державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

У статті проаналізовано аксіологічний та гносеологічний аспекти діалогу у розвитку особистості. Наголошується на тому, що спілкування та взаємодія зі світом інших людей дозволяє людині відбутися у повноті своєї сутності. Підкреслюється, що у діалозі конструюються не тільки реалії соціального світу, але й сама людина. Вона не лише розкриває власний досвід людини, його знання, внутрішню природу і потенціал через знання і розуміння інших людей, діалогові практики свідчать про складність і багатомірність людини і її світу.

Ключові слова: діалог, любов, розвиток, людина, співпричетність.

Ганаба С.А. САМОРАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ В ПРАКТИКАХ ДИАЛОГА

В статье проанализированы аксиологические и гносеологические аспекты диалога в развитии личности. Акцентируется внимание на том, что общение и взаимодействие с миром других людей позволяет человеку реализоваться во всей полноте своей сущности. Подчеркивается, что в диалоге конструируются не только реалии социального мира, но и сам человек. Он не только раскрывает собственный опыт человека, его знания, его внутренний мир и потенциал через знания и понимания других людей, диалоговые практики свидетельствуют и о сложности и многомерности человека и его мира.

Ключевые слова: диалог, любовь, развитие, человек, сопричастность.

Hanaba S.O. SELF-DEVELOPMENT IN THE PRACTICE OF DIALOGUE

Man is a social being. Only being in the midst of social life, meeting and communicating with other people, joining the world of their immanent nature, it thus creates and confirms its own essence. Thanks to communication, it "sculpts" itself throughout life, presenting its essence as incomplete perfection. Constantly changing the hypostasis of his image and acquiring new characteristics, discovering new opportunities and landmarks of his own existence, man reveals the complex diversity of his nature. Its true nature is not lost in this process. On the contrary, the process of communication allows it to express and develop its unique identity in relation to the world of another. Communication and interaction with the world of other people allows a person to take place in the fullness of his essence. Actually this circumstance sheds light on the eternal problem: what is man. Accordingly, communication and introduction to the world of the other is an important indicator of the importance of their own self. As part of the dialogue, the spiritual development of the individual is directed towards the search for such a life together with others and for others, which would correspond to human dignity, self-respect and reciprocity, care and tolerance, freedom and justice, etc. The dialogue are constructed not only the realities of the social world, but also the man himself. It not only reveals a person's own experience, his

knowledge, his inner nature and potential through the knowledge and understanding of other people's dialogue practices indicate the complexity and multidimensionality of man and his world. They represent education as a process of self-development of the individual and as a worldview in connection with the awareness of the complexity, nonlinearity of the modern world.

Key words: dialogue, love, development, person, participation.

Постановка проблеми. Людина – істота суспільна. Лише знаходячись у вирі суспільного життя, зустрічаючись та спілкуючись з іншими людьми, долучаючись до світу іманентної природи, вона у такий спосіб створює та стверджує власну сутність. Завдяки спілкуванню вона «ліпить» себе впродовж усього життя, презентуючи свою сутність як незавершену завершеність. По-всякчас змінюючи іпостасі свого образу та набуваючи нових характеристик, відкриваючи для себе нові можливості та орієнтири власного буття, людина розкриває складну багатогранність своєї природи. У цьому процесі не втрачається її автентична природа. А процес спілкування дозволяє їй виявити та розвинути свою унікальну самобутність до іншого світу. Спілкування та взаємодія зі світом інших людей дозволяє їй відбутися у повноті своєї сутності. Власне ця обставина, за твердженням Е. Кассіра, проливає світло на вічну проблему про те, що є людина. Аналізуючи її у контексті практик людського спілкування, дослідник розглядає людину як істоту, яка «постійно шукає саму себе, яка у кожен момент свого існування випробовує і перевіряє умови свого існування» [8, с. 7]. Відповідно, спілкування та долучення до світу *Іншого* уявляється важливим індикатором значущості власного Я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що особливого значення та звучання проблема спілкування набула у сучасну епоху. Це зумовлено такими обставинами. По-перше, розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій, які спричинили поширення та вдосконалення засобів комунікації. Під дією цих засобів сучасний світ уподібнюється до «маленького села» (М. Маклюєн), докорінно змінюючи спосіб життя та мислення людини. Незважаючи на тотальний характер комунікацій людина не позбавляється відчуття самотності, самотності. Вона дедалі частіше відчуває себе «загубленою» (М. Шелер), зустрічаючись із дискомфортом та небезпекою свого буття, невизначеністю його у майбутньому. По-друге, особливостями соціокультурного розвитку сучасності, що характеризується мінливістю та невизначеністю, яка породжує множинність варіативних уявлень, фрагментарних подій, конфліктних ситуацій, розв'язати та уникнути яких видається за можливе лише за посередністю

діалогу. По-третє, стрімким поширенням глобалізаційних процесів, спрямованих на «єднання світу в множинності та багатолічності». Як влучно зауважує В. Біблер, «індивід ХХ століття існує, усвідомлює і мислить у проміжку культур» [1, с. 45]. Ці процеси засвідчують, що думки, ідеї та дії людей мають неоднозначну природу та здатні взаємодіяти лише в інтерсуб'єктивних площинах. Засадничим у пошуку світоглядних орієнтирів сучасності є не досвід суб'єктивності, який активно культивувався попередніми епохами у своєму намірі возвеличити людину, а інтерсуб'єктивні та мовно-комунікативні структури та виміри людського буття.

Слід зазначити, що проблема спілкування є предметом наукових зацікавлень дослідників різних сфер. Питаннями генези та сутності цього феномена займаються ті наукові дисципліни, які пов'язані зі світом людини, зокрема історія, психологія, педагогіка, політологія, лінгвістика, соціологія, культурологія, філософія тощо. Ця проблематика також перебувала в центрі уваги мислителів різних історичних епох. Унікальний досвід розвитку суспільних відносин на основі практик спілкування міститься у давньоіндійських Упанішадах, школах стародавньої китайської філософії, надбаннях полісної культури давніх еллінів, мистецтві ведення диспуту в середньовічних європейських університетах, умінні людини відстоювати свою громадянську позицію в період буржуазних революцій доби Нового часу та ін. Уміння висловлювати та формулювати думки, аргументувати власну точку зору, відстоювати власну позицію тощо у всі часи свідчило про освіченість та успішність людини, її здатність міркувати та ефективно діяти у суспільних практиках життя.

Постановка завдання. Метою статті є показ можливостей саморозвитку особистості у практиках діалогу як сув'язі Я-Інший.

Виклад основного матеріалу. З'ясуємо етимологію поняття «діалог». У перекладі з грецької dialogos – «поширений» логос-смысл, що переходить межі індивідуальних свідомостей і стає спільним надбанням учасників його обговорення. Він розуміється як певний особистісно-екзистенційний зв'язок між учасниками. У ньому відсутні підпорядкування та авторитарність, будь-які «цетризм», оскільки

ки він постає формою духовної взаємодії, що торкається глибинних смисложиттєвих орієнтацій особистості. Діалог жодним чином не можна звести до дискусії, яка розглядається як своєрідний інтелектуальний двобій, у якому кожен з учасників прагне продемонструвати свою позицію як єдино правильну й засвідчити неспроможність точки зору опонента, переконавши співрозмовників у хибності чи недостовірності поглядів і беззастережній правоті лише власних аргументів. Він постає як своєрідна форма солідарності екзистенцій, що демонструє здатність до пошуку спільних рішень, шляхів взаєморозуміння та згоди у розв'язанні конфліктних ситуацій, подоланні конфронтації та егоїзму. «Діалог виявляється своєрідною «внутрішньою межею» комунікацією, її своєрідним іманентним самозапереченням, оскільки метою комунікації є досягнення спільності через відмінності, а метою діалогу – досягнення відмінностей через спільність», – стверджує В. Даренський [6, с. 194].

Проте процес «єднання» у діалогові-зустрічі самоцінних і вартісних екзистенцій *Іншостей* не позбавлений боротьби. Така взаємодія відбувається не за законами «тотожності», а всупереч їм. На цю обставину звертає увагу О. Больнов. Філософ висловлює переконання, що у діалозі людина керується не лише внутрішніми законами своєї особистості, оскільки повсякчас приречена «наштовхуватися» і витримувати натиск чужої реальності. Ця інша реальність виштовхує її із звичної для неї життєвої колії та спонукає до творення нових, інших орієнтирів буття. «Говорити про зустріч у власному розумінні можна лише тоді, коли хтось або щось торкається глибинної суті людини, коли це порушує все її попереднє життя з його планами і сподіваннями, коли для людини починається щось нове», – пише О. Больнов [4, с. 169]. Кожна людина – це конкретна екзистенція, яка відкривається перед *Іншим* у процесі діалогу. Привідкриття означає визнання за *Іншим* його незбагненності та непізнанності, усвідомлення того, що кожен *Інший* є своєрідним мікрокосмом. «Певної миті інший, закликаючи до мене або красномовно дивлячись, вражаючи або провокуючи, показує мені, що він цілковито інакший; аж ніяк не є частиною моєї свідомості. Мені добре в моєму мисленні, в моїх актах свідомості, в яких я почуваюся безпечно, а ти раптом з'являєшся із зовні, з якимось завданням, викликом, на який я можу відповісти або приймаючи його, або тікаючи, ховаючись. Проте я якось мушу щодо тебе визначитися, бо ти не є мною, ти інакший», – ствер-

джує Я. Клочовський [9, с. 33]. Визнання *Іншого* у його суверенності є викликом, що передбачає розуміння *Іншості* як власної самоцінності світу й презентує інші форми мислення, світоглядно-ціннісних пріоритетів та життєвих практик. *Іншість* – це інший вимір світу, що перебуває у процесі трансцендентування за межі окресленого Я, залишаючись незбагненим до кінця, оскільки втрачється феномен *Іншості*, відбудеться його зведення до певного модусу, усередненого Воно.

К. Ясперс розглядає боротьбу як визначальний чинник творення солідарного буття екзистенцій іншостей. Проте така боротьба, на його думку, ґрунтується на любові. Власне любов постає основою, стрижнем діалогових відносин та здатна творити «особливу довіру людей один до одного» [13, с. 146]. Така довіра позбавлена стереотипів та штампів раціональності і передбачає глибокі особистісні стосунки, що ґрунтуються на щирості, відкритості, взаємності. К. Ясперс виокремлює принципи, що є визначальними у творенні ціннісного продуктивного діалогу, зокрема небажання переваг та перемог: той, хто відчуватиме таке бажання, відчуватиме й неспокій та провину і мусить намагатися подолати їх; взаємна прозорість та зрозумілість, що охоплюють шляхи досягнення комунікації: кожен приходить сам до себе за допомогою іншого; відкриття себе та іншої людини екзистенційально; розуміння боротьби не як екзистенцій одна з одною, а як спільна боротьба супроти себе й іншого, насамперед нею є боротьба за істину [13, с. 146].

Пізнання феномена *Іншості* є складним та багатогранним завданням, оскільки *Іншість* не розглядається як природно-фізичний об'єкт, а розуміється як психофізичний суб'єкт, що володіє здатністю через призму власного досвіду пізнати світ та моє еґо як *Іншості* у цьому світі. «Я пізнаю через власний досвід світ, не як, так би мовити, свого власного синтетичного продукту, а як чужий щодо до мене інтерсуб'єктивний світ, що існує для кожного і доступний для кожного у своїх об'єктах», – стверджує Е. Гуссерль [5, с. 186]. Цей світ розуміється дослідником як персональний мультиуніверсум, як спільнота унікальних та самоцінних *Іншостей*, що через акт трансцендентальності здатні презентувати власний автентичний світ та постають як відмінність й опозиційність моєму Еґо. Така властивість моєї свідомості засвідчує, що поряд із моїм трансцендентальним суб'єктом існують інші трансцендентальні суб'єкти, спільнота котрих творить власний світ інтерсуб'єктивності. Невизнання *Іншості*

веде до спрощеного розуміння світу як одномірного пласту-феномена буття, у якому відсутня орієнтація на персональність.

Певний інтерес викликають міркування Ж. Дельоза. Для розуміння трансцендентальної природи співдії Я-Інший філософ використав поняття «складки». Смыслову багатоманітність терміна він окреслює як складання, згинання, розкладання, а також подвоєння, накладання, відображення. Складка трактується філософом як зовнішнє подвоєння, що здатне зберігати внутрішню автономну незводимість: «згин-між-двома», «між-простір», у тому сенсі, що вона представляє собою відмінності, які розрізняються» [7, с. 21]. Зовнішня «єдність», завершеність «образу» складки, зберігає автономність, непроникність матеріалу, з якого вона утворена. Інтерпретуючи свої роздуми у соціальному вимірі буття, Ж. Дельоз зазначає: «Двійником у процесі дублювання ніколи не є Другий, це моя самість, яка покидає мене як подвоєння другого, а не зіштовхуючись із собою у зовнішньому, я нахожу іншого в собі (це завжди пов'язано з демонстрацією того, що Інший, Далекий, є також Близьким та Подібним). Це в точності нагадує інвагінацію тканини в ембріології чи акт подвоєння під час шиття: поворот, складка і т.д.» [7, с. 229–230]. Співбуття, співпереживання, співдія Я та Іншого є умовою розвитку Я, що реалізується у сув'язі Я є Інший та в її зворотній іпостасі Інший є Я. Трансцендентальний досвід Іншості розуміється у ролі соціального дзеркала, вглядаючись у яке, Я отримує від нього інформацію, сприймає його переживання та почуття, проводить корекцію власної сфери. У цьому сенсі слухними є думки Ж. Бодрийяра, що розглядає власну самість як процес розвитку та постійної зміни сфери самого Я. «Назавжди відмовившись бути самим собою, але не ставши при цьому остаточно чужим самому собі, опинившись поза межами вписаного в образ Іншого, у цю дивну форму, що прийшла зовні, у цей таємничий образ, що здійснює керівництво подієвими процесами і незвичними екзистенціями. Інший – це те, що дозволяє мені не повторюватися до безкінечності» [7, с. 257].

Навчатися ефективному спілкуванню – це навчатися слухати і чути. Недарма китайський ієрогліф, яким позначають процес спілкування, означає також і слухання. Людина, пізнаючи світ, спочатку навчається слухати, а вже потім говорити. Зворотну почерговість просто уявити неможливо. Вона прислухається до мови Іншого не лише з метою реєстрації його думок, емоцій і почуттів тощо, але й намагається

їх зрозуміти, відчувати з тим, щоб оцінити, наскільки вона добре і правильно зрозуміла наміри співбесідника. Власне у такий спосіб вона долучається до світу його цінностей та помислів, поважає їх як вартісну сутність, хоча може їх не приймати, не використовувати у практиці власного життя. Крізь призму розуміння та приймання Іншого людина отримує можливість розгледіти свій унікальний світ.

Вміння слухати – це вміння також слухати себе. Саме у цьому акті, на думку А. Маслоу, «людина знаходить істинне для себе, вслухаючись, дозволяючи собі бути формуючою, керуючою, спрямовуючою» [10, с. 58]. Вміння слухати себе – це вміння вести своєрідний діалог із собою, зі своєю внутрішньою природою. Цей діалог слугує необхідною основою для розуміння того, що людина здатна повідомити світу, і що світ може повідомити їй. У ракурсі цих міркувань освіта розглядається як середовище і процес пошуку і творення людиною своєї сутності. У діалозі вона звертається до себе – своєї душі, своєї совісті, своїх помислів і спогадів. Під час такого спілкування людина відкриває і дарує іншій людині частинку своєї душі, виявляючи здатність долучитися до внутрішнього світу іншої людини. Така людина виходить за межі своєї індивідуальності, вона трансgressує, позбавляючись внутрішньої суверенної атомарної території. Її індивідуальна територія існує за умови відкритості Іншому та відкритості собі.

Феномен переходу границі між звичним і невідомим, між можливим і неможливим у постмодернізмі позначається терміном трансgressія. Здатність до переходу забезпечує зміну, розвиток, перспективу новизни. Нове є дійсно новим у тому сенсі, що не лінійно впливає з попереднього стану та причинно не зумовлене ним. Новизна володіє статусом заперечення всього того, що було до трансgressивного пориву. «У результаті трансgressії (подолання межі між можливим та неможливим), як зазначає І. Предборська, виникає «погранична зона» соціокультурного досвіду особистості, в якій відбувається становлення її нової ідентичності шляхом реконструкції знань, культурно-історично орієнтованих на консервацію ієрархічних відносин в аудиторії, перевизначення попередніх границь, створення нових навчальних можливостей» [12, с. 86]. Пограниччя, на думку дослідниці, створює таке «когнітивне середовище, де знання постійно здобувається з-під контекстуальних нашарувань під впливом певних атракторів, що задаються трансgressивно налаштованими суб'єктами на-

вчального процесу» [12, с. 87]. Трансгресивний перехід створює для особистості біфуркаційну ситуацію, в якій перед нею відкриваються можливості вибору різних шляхів подальшого розвитку. Особистість потрапляє в пограниччя – когнітивне поле постійних інтеракцій різних культурних, соціальних, історичних кодів, що актуалізують індивідуальні компоненти у конституюванні особистості та уможливають процес пере визначення її ідентичності. У такий спосіб створюється простір свободи, у якому відбувається самотворення особистості.

Діалогова сув'язь Я-Інший не лише зберігає суверенність суб'єктів комунікації, здатність залишатися на ґрунті власного світобачення, системи цінностей, життєвих принципів та засад, а й зумовлює живильний взаємовплив, що дозволяє збагатитися за рахунок пізнання унікального, вартісного досвіду Іншого, розширити обрії власного буття. Індивідуальна природа людини має сенс за умови, що вона відкрита та доступна Іншому. Заглядаючи у себе, людина дивиться у вічі Іншому та очима Іншого. Тому діалог постає як відкритість іншому та відкритість собі. П. Рікер у книзі «Сам як Інший» аналізує в контексті діалогової взаємодії глибинні аспекти становлення особистості. Філософ вважає, що становлення особистості, розкриття її внутрішньої, глибинної природи є можливим у діалозі як самоіншуванні, як самотворенні себе-як-іншого-собі. «У гіпотезі, де я був один, цей досвід ніколи не міг би бути узагальненим без допомоги іншого, який допомагав би мені збирати мене, підтримувати мене самого у моїй ідентичності», – пише П. Рікер [11, с. 396]. Бути – означає бути для іншого та бути у іншому. Сутність власного Я, своєї сутності постає та розуміється через призму Іншого, твориться за умов співдії з іншим. Діалогічна сув'язь Я-Інший зумовлює долання егоцентризму та відкриває невичерпний світ креативних можливостей і спілкування, оскільки активізується глибинний внутрішній потенціал особистостей. Таке спілкування виступає як акт співпричетності до життя та долі іншого. Стрижневою ідеєю є розуміння світу як всепроникальної субстанції, якій притаманний взаємозв'язок усього сутнього, у якій все причетне всьому. Принцип співпричетності виражає природну сутність людини, істинність її буття, плекає «людське в людині». Цікавою у цьому плані міркувань є «теорія вчування» Едита Штайна. Слово «вчування» вона інтерпретує як спробу знайти й описати пізнавальне відношення, яке давало б нам знання про екзистенційний світ іншої людини. Лише шляхом учування відчуваєть-

ся й помічається біль іншого, його радощі й переживання. Проте ці та інші акти стосуються лише певних симптомів, того, що я можу схопити чуттями. Натомість акт болю чи переживання конкретної людини залишається її внутрішньою дійсністю, яка торкається її дуже особисто, інтимно. Її біль не даний мені наочно й прямо. Я можу пізнати його шляхом «учування» [9, с. 37]. Акти вчування не мають характеру зовнішнього спостереження, це вид інтуїтивного розуміння через аналогію, що дає нам можливість проникнення до внутрішніх станів. Учуння ніколи не буває повним. Такі акти пізнання полягають у посиланні на мою пам'ять про те переживання. Ніколи твій біль не буває тим самим, що мій. Ми вживаємо визначення «співчуття» досить часто, але коли намагаємося дійсно усвідомити те, як ми пізнаємо чужі психічні стани як болю, так і радості, нам ще дуже далеко до того, щоб цілковито в них увійти. Зрозуміти – означає пізнати ті психічні або ж духовні стани, які насправді відкривають щось дуже сутнісне в іншій особі [9, с. 37–38].

Людина – це проект, який вона реалізує впродовж усього життя, постійно набуваючи нових якостей та характеристик. «Жити у стані пошуку себе і знаходження себе – це значить жити в дорозі. Проте цей шлях зовсім не уподібнюється до тих зовнішніх шляхів, що передбачають переміщення у фізичному просторі. Адже можна дуже багато і далеко переміщуватися і при цьому зовсім не жити в дорозі! Шлях самопошуку себе подібний до драбини з великою кількістю щаблів, серед яких не має однорідності та взаємозамінності: кожен щабель, не схожий на інший. Підніматися по ній – зовсім не означає залишати пройдені щаблі позаду, а вбирати у себе і завжди носити у собі їх ієрархію», – стверджує Г. Батищев [1, с. 108]. Основою такого спілкування є поклик душі та серця, своєрідне устремління, викликане здатністю слухати і чути.

Висновки з проведеного дослідження. Концепт діалогу передбачає відхід від лінійного, уніфікованого мислення на користь визнання і розуміння багатогранності та різноманітності світу. Він розглядається як особлива форма людського спілкування, як співтворчість, котра здатна відкрити світ «вперше» та подолати як авторитаризм, так і релятивізм окремих смислів та способів розуміння буття. Його продуктом є «істина», що повсякчас «народжується» у співтворчості, співрозумінні, співпереживанні унікальних свідомостей, котрі реалізують свій внутрішньо-екзистенційний, інтелектуальний, духовно-емпатійний потенціал у множинності сенсів, смислів, конотацій,

значень, розумінь буття та не підпорядковуються єдиній раціонально-системній концептуальній домінанті. Діалог не підлягає законам «тотожності», а є взаємодоповненням «іншостей», що визнаються самоцінними та вартісними. Діалог не лише проектує світ довкола людини, а й сприяє людському саморозвитку. Він відіграє важливу роль у формуванні ціннісних орієнтацій, розумінні поведінкових факторів, розвитком самосвідомості та духовної свободи. У діалозі конструюються не тільки реалії соціального світу, але й сама людина. Вона не лише розкриває власний досвід людини, його знання, його внутрішню природу і потенціал через знання і розуміння інших людей, а діалогові практики свідчать про складність і багатомірність людини і його світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Батищев Г.С. Найти себя. Вопросы философии. № 3. 1995. С. 103–109.
2. Библер В.С. От наукоучения – к логике культуры. Два философских введения в XXI век. Москва, 1991. 248 с.

3. Бодрийяр Ж. Призрачность зла. Москва, 2000. 258 с.
4. Больнов О.Ф. Зустріч. Першоджерела комунікативної філософії. Київ, 1996. С. 127–139.
5. Гуссерль Э. Картезианские размышления. Москва, 1992. 580 с.
6. Даренський В. Парадокси діалогічної ідентичності: діалог як «самоіншування». Наукові записки. Серія «Філософія». Острог. Вип. 8. 2011. С. 185–194.
7. Делез Ж. Складка. Лейбниц и барокко. Москва, 1998. 264 с.
8. Кассирер Э. Опыт о человеке: Введение в философию человеческой культуры. Что такое человек. Проблема человека в западной философии. Москва, 1988. С. 3–17.
9. Ключовський Я. А. Філософія діалогу. Київ, 2013. 224 с.
10. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы. Москва, 1999. 425 с.
11. Рікер П. Сам як Інший. Київ, 2002. 456 с.
12. Предборська І. Радикальна педагогіка в проблемному полі західної філософії освіти: пошуки, контексти, інтерпретації. Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті євроінтеграційних процесів. Київ, 2011. С. 68–93.
13. Ясперс К. Комунікація. Першоджерела комунікативної філософії. Київ, 1996. С. 140–156.

УДК 159.923.2

ОСОБЛИВОСТІ СЕКСУАЛЬНОСТІ Й ОСОБИСТІСНІ ВЛАСТИВОСТІ ОСІБ, СХИЛЬНИХ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ЛЮБОВІ

Гупаловська В.А., к. психол. н., доцент кафедри психології,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
докторант кафедри ортопедагогіки та реабілітології
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

У статті проаналізовано особливості сексуальності й особистісні кореляти схильності до відповідальної любові. Ми припускали, що здатність до такої любові властива зрілій особистості. Виявлено такі особистісні властивості осіб, схильних до відповідальної любові: емоційну стійкість, високий самоконтроль, самодостатність, напруженість. Особливості сексуальності таких осіб полягають у гальмуванні сексуальних імпульсів, відчутному впливі моральних бар'єрів на сексуальне самовираження.

Ключові слова: любов, сексуальність, зріла відповідальна любов, особистість.

Гупаловская В.А. ОСОБЕННОСТИ СЕКСУАЛЬНОСТИ И ЛИЧНОСТНЫЕ КАЧЕСТВА ЛЮДЕЙ, СКЛОННЫХ К ОТВЕТСТВЕННОЙ ЛЮБВИ

В статье проанализированы особенности сексуальности и личностные корреляты склонности к ответственной любви. Мы предполагали, что способность к такой любви свойственна зрелой личности. Выявлены такие личностные особенности личности, склонной к ответственной любви: эмоциональную устойчивость, высокий самоконтроль, самодостаточность, напряжённость. Особенности сексуальности таких людей заключаются в торможении сексуальных импульсов и существенном влиянии морали на сексуальное самовыражение.

Ключевые слова: любовь, сексуальность, зрелая ответственная любовь, личность.

Hupalovska V.A. FEATURES OF SEXUALITY AND PERSONAL PROPERTIES OF PEOPLE, DISPOSED TO RESPONSIBLE LOVE

The mature person can “move” from “selfish” deficiency love based on the need for a partner who satisfies our desires, the desire to avoid loneliness, the fear of loneliness, to the mature, “existential” love, in which the partners experience a sense of closeness, intimacy, assert their individuality, feeling in this part of “We” contribute to self-actualization of each other.